Lausunto valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle talousarvioesityksestä 2025

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto on pyytänyt valtion nuorisoneuvostolta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp). Lausuntoa pyydetään nuorisotyön keskeisistä painotuksista ja kipupisteistä. Lisäksi neuvoston asiantuntijaa on pyydetty kuultavaksi jaostoon.

Hallitusohjelman mukaan "Kansakuntamme menestys riippuu siitä, miten meidän nuorillamme menee." Hallitusohjelmassa korostetaan nuorten ikäryhmän tärkeyttä tulevaisuuden talouden kannalta. Valtion nuorisoneuvosto pitää kuitenkin huolestuttavana, että valtion toteuttamista talouden sopeutustoimista suuri osa kohdistuu nuoriin ja vaikuttaa merkittävästi heidän hyvinvointiinsa. Valtion nuorisoneuvoston mielestä nuoret ovat jo antaneet oman osansa julkisen talouden sopeuttamistalkoisiin.

Taustaa

Valtaosa nuorista voi hyvin, mutta nuorten hyvinvointi eriytyy jatkuvasti. Nyt suunniteltavat, ja osin jo toteutetut leikkaukset ja muut toimenpiteet, tulevat voimistamaan nuorten polarisaatiota. Valtion nuorisoneuvoston painottaa, että juuri nyt olisi tärkeää pitää huolta siitä, ettei yksikään nuori menetä otettaan elämästään ja toivoa tulevaisuudesta.

Hallitusohjelma nostaa nuoret vahvasti esiin, mutta ohjelman tavoitteet ja kirjaukset ovat ristiriidassa talouden sopeutustoimien kanssa. Positiivisia ovat nuoriin kohdistuvat toimet, mutta esimerkiksi toimeentuloon ja asumiseen liittyvät leikkaukset iskevät eniten juuri nuoriin. Leikkaukset lisäävät nuorten omaa huolta pärjäämisestä opiskeluiden aikana, ja siten heikentävät mielen hyvinvointia. [1] [2]

Nuorisotyön keskeiset painotukset

Valtion nuorisoneuvosto pitää positiivisena budjetissa olevaa painotusta koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön. Tämä ennaltaehkäisevä työmuoto tuo lisää turvallisia aikuisia lasten ja nuorten koulupäiviin sekä tiivistää koulujen ja nuorisotyön yhteyttä. Lisäksi pitkäkestoisella koulunuorisotyöllä voidaan vähentää koulukiusaamista [3]. Koulun ryhmiä tukemalla voidaan vaikuttaa koulukiusaamiseen ja laajemmin kouluhyvinvointiin.

Valtion nuorisoneuvosto pitää myös hyvänä lisätalousarvion rahoitusta etsivään nuorisotyöhön ja työpajatoimintaan, joka tullaan käyttämään tulevina vuosina. Nuorten työpajatoiminnalla ja etsivällä nuorisotyöllä on keskeinen rooli niiden nuorten tavoittamisessa, joiden elämä ei kulje suoraviivaista polkua opintojen kautta töihin. Jos näiden nuorten elämänhallintaa ja työllistymistä tukevien toimien rahoitus pienenee, se vaikuttaa suoraan palveluiden vähenemiseen ja nuoret jäävät ilman tukea.

[1] Kela 2024: Kela laski, miten sosiaaliturvaleikkaukset vaikuttavat nuoriin – köyhtyminen yleisintä yhden aikuisen talouksissa ja työttömillä
[2] THL 2024: Kuinka arvioida hallitusohjelman mielenterveysvaikutuksia
[3] Nuorisotutkimusseura 2024; Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023

Valtion nuorisoneuvosto pitää myös positiivisena valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen rahoituksen säilymisen vuoden 2024 tasolla. Hallitusohjelmassa tunnistetaan harrastamisen merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnille ja halutaan panostaa harrastusten saavutettavuuteen.

OKM:n budjetista tuettava järjestölähtöinen nuorisotyö on keskeinen osa nuorisotyötä ja nuorisotoimialaa, ja sen toiminta on jatkossakin varmistettava. Valtionavustuksiin kohdistuvat leikkaukset kaventaisivat kansalaisyhteiskunnan toimintaa, jossa tuotetaan erittäin kustannustehokkaasti harrastusmahdollisuuksia, palveluita, toimintaa ja tukea laajalle joukolle lapsia ja nuoria. Harrastukset ja yhteisöllisyys tukevat nuorten henkistä ja fyysistä hyvinvointia, sosiaalisten suhteiden muodostumista ja kiinnittymistä yhteiskuntaan. Yksinäisyyden kokeminen nuorilla on yhä kasvava ongelma yhteiskunnassamme ja yksi syrjäytymisen ilmenemismuodoista[4].

Nuorisotyön kipupiste

Valtion nuorisoneuvosto kritisoi valtakunnallisten nuorisoalan osaamiskeskusten rahoitukseen kohdistunutta leikkausta. Talousarvioehdotuksessa 2025 tämä rahoitus on poistettu.

Osaamiskeskusten painopisteet on määritelty valtakunnallisessa nuorisotyön ja nuorisopolitiikan ohjelmassa (VANUPO). Sekä hallitusohjelmassa että VANUPOssa todetaan nuorten tarvitsevan monenlaista tukea, sillä nuorten hyvinvointi vaatii toimenpiteitä. Osaamiskeskukset vastaavat laaja-alaisella nuorisoalan tutkimus- ja kehittämistyöllään näihin tarpeisiin luoden ja parantaen nuorisotyön valmiuksia edistää nuorten hyvinvointia. [5]

Osaamiskeskusten toiminta on pienelle nuorisotoimialalle merkityksellistä. Niiden kautta koordinoidaan keskeisiä nuorisoalan kehittämistehtäviä, tuodaan yhteen nuorisoalan moninaista toimijakenttää ja tehdään näkyväksi nuorisoalalla tehtävän työn merkitystä sekä toteutetaan alueellista yhdenvertaisuutta. [6]

Edellisellä osaamiskeskuskaudella kehitettiin nuorisotyöntekijöiden osaamista valtakunnallisesti, panostettiin uusiin toimintamuotoihin, toteutettiin lukuisia tutkimuksia ja oppaita niin alan kehittämisen kuin ruohonjuuritason tarpeisiinkin. Valtion nuorisoneuvosto on huolissaan nuorisoalan kehittämisen tulevaisuudesta, jos osaamiskeskustoiminnalle ei jatkossa löydy rahoitusta. Nuorisotyön kehittämistoiminnan vähenevät resurssit voivat vaikuttaa negatiivisesti myös perustoimintaan, joka ei tällöin pysty perustelemaan toimintansa vaikuttavuutta ja merkityksellisyyttä. Tällainen kehityskulku vaikuttaisi suoraan nuorten hyvinvointiin negatiivisesti. [7]

Taloustilanne horjuttaa nuorten luottamusta tulevaisuuteen

Suomen heikko taloustilanne sekä taloudellinen kriisipuhe heikentävät erityisesti nuorten luottamusta Suomen tulevaisuuteen.[8] Nuorten tulevaisuususkon vaalimiseen ja vahvistamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, sillä kyseessä on huolestuttava ilmiö, jolla

[4] Kouluterveyskysely 2023
[5] Juvenia 2024: Nuorisoalan osaamiskeskuksilla on merkittävä rooli vahvan ja välittävän Suomen rakentajina
[6] valtion nuorisoneuvosto 2024
[7] Juvenia 2024: Nuorisoalan osaamiskeskuksilla on merkittävä rooli vahvan ja välittävän Suomen rakentajina
[8] EVA 2024: Jo puolet suomalaisista joutuu venyttämään penniä — paikallaan polkeva talous syö uskoa tulevaisuuteen

on laajoja, pitkälle ulottuvia ja vaikeasti ennakoitavia vaikutuksia nuoriin itseensä sekä koko yhteiskunnan ja talouden kehitykseen. Tulevaisuususko on inhimillisen hyvinvoinnin kivijalka, ja jopa tärkein nuorten elämäntyytyväisyyttä määrittävä tekijä. Vastaavasti tulevaisuususkon menettäminen on yhteydessä moniin vaikeauksiin psyykkisen ja fyysisen suoriutumisen eri osa-alueilla. [9]

Kysymys nuorten tulevaisuususkosta on merkittävä koko suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta, sillä se ohjaa nuorten elämänvalintoja liittyen esimerkiksi koulunkäyntiin ja perheenperustamiseen. Ilmiön yhteiskunnallista merkitystä voi havainnollistaa vertaamalla sitä tilanteeseen, jossa yritykset menettävät uskonsa tulevaisuuteen: ne eivät investoi, työllistä, kasva eivätkä tuota hyvinvointia. Mitä jos nuoret lakkaavat investoimasta omaan tulevaisuuteensa? Millaisia vaikutuksia sillä on Suomelle ja suomalaiselle yhteiskunnalle? Yksi konkreettinen esimerkki liittyy 2010-luvulla romahtaneeseen syntyvyyteen, joka näyttäisi olevan yhteydessä nuorten ja nuorten aikuisten tulevaisuususkon heikkenemiseen, pessimismiin ja epävarmuuden kokemukseen[10.]

Nuorisotyöllä on merkittävä yhteiskunnallinen rooli olla edistämässä nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteiskunnallista osallisuutta. Nuorisotyö asettaa ainoana toimintona ja palveluna nuoren tarpeineen keskiöön. Nuorisotyön keskeisinä tavoitteina nähdään myös osallisuuden vahvistaminen, oppimisen ja kaverisuhteiden edistäminen[11], jotka osaltaan vähentävät nuorten kokemaa yksinäisyyttä, lisäävät hyvinvointia ja lisäävät nuorten luottamusta tulevaisuuteen.

Valtion nuorisoneuvosto vaatii vaikutusten arviointia

Valtion nuorisoneuvosto edellyttää poliittisilta päättäjiltä koordinoitua nuorisopolitiikkaa. Nyt tehtävillä leikkauksilla ja poliittisilla toimenpiteillä on sekä välittömiä vaikutuksia, kuten mahdollisuus harrastaa, että välillisiä vaikutuksia, esimerkiksi mahdollisuus saada ja tavata ystäviä, nuorten elämään. Vaikutukset voivat kohdistua myös lyhyelle tai pitkälle aikavälille; ne voivat realisoitua hyvinkin nopeasti ja aiheuttaa toimintakykyä alentavaa stressiä tai muita arjen haasteita. [12]

Valtion nuorisoneuvosto vaati toteuttamaan vaikutusten arvioinnin leikkausten ja politiikkatoimien vaikutuksista nuorten hyvinvointiin.

Helsingissä 25.10.2024

Valtion nuorisoneuvoston puolesta,
Jenni Palomäki
vs. pääsihteeri

[9] Nuorten aikuisten elämäntyytyväisyyden osatekijät hyvinvoinnin eri tasoilla
[10] EVA 2021: Pessimismi varjostaa synnytysikäisten näkymää
[11] Nuorisolaki 2016/ 1285; Kiilakoski, T. & Kauppinen, E. 2021. Oppiminen nuorisotyössä. Kiistanalainen käsite käytännössä.
[12] THL 2024: Kuinka arvioida hallitusohjelman mielenterveysvaikutuksia